

Samsun – Ladik
ve
SEYYİD AHMED-İ KEBİR HAZRETLERİ

Sadi BAYRAM

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Amasya'ya bağlı bulunan Ladik'in antik ismi Laodicea'dır. Ladik gölü'nün adı ise, Stiphane olduğu kayıtlarda geçmektedir.

Tarihimizde üç adet Ladik kasabası bulunmaktadır ki, birincisi Konya'nın Ladik kasabası, ikincisi, Van ilindeki Kör Ladik, üçüncüsü ise, eskiden Amasya'ya, bugün Samsun ilimize bağlı Ladik.

Meşhur seyyahlarımızdan Evliya Çelebi, Seyyahatnamesinde Ladik'i özetle şöyle tasvir etmektedir¹.

"Amasya Kayserlerinden [Havik] zatın yapısıdır [kale] . . . Nice kimselerin eline geçtikten sonra Danişmendlilerden Melik Gazi gelip burayı fethetmiştir. Kumandanlarından Salman Han, "Sancağı kale üzerine dikmeyelim" der. Melik Gazi de "La Dik" der. Arapçada, La hayır demektir. Melik Gazi, Hayır sancağı kaleye dik manasında La Dik der. Bu konuşma sonucunda şehrin adı Ladik olarak kalır².

". . . Yıldırım Beyazıd, Amasya Kalesi'ni feth ettiği zaman; Ladik, savaşız olarak Timurtaş Paşa'ya teslim olmuştur. Ahalisi zevk ehli iyi kimselerdir. Şehzade Beyazıd-ı Veli Amasya mutasarrıfı iken, her sene altı ay gelip bu kasabada avlanırdı. Bu yüzden şehirde güzel bir has bahçe yapıp bırakmıştır ki, hâlâ bostan ustası, bostancı hademeleri, korucuları vardır. Çayır büyük Mirahor tarafından muhafaza olunur. Merhum Sultan Validesi Bülbül Hatun'un³ Vakfı olup, ahalisi vergiden muafır. Eyalet valisi tarafından bu şehre kimse gönderilip de karıştırılmaz.

"Üçyüz akçe payeli şerif kazadır. Kadısına senede altı kese has olur. Şeyhulislam'ı (müftüsü), Nakibu'l eşrafi, bilginleri ve eşrafi vardır. Sipahi kethüda-yeri, Yeniceri Serdarı, şehir Naib ve Muhtesibi, Kapan Emini, Gölcük Emini vardır.

"Kalesi şehrin güneyinde göklere uzanmış, dört köşe, köhne bina bir kaleciştir. İçinde eserleri, imaretleri yoktur.

"Şehir, onyeddi mahalledir. Şehir mahalleleri; Velabey, Güllez, Yeni Cami, Tekke, Şehreküstü, Yarımca, Polat, Yahşi mahalleleridir. Kırkyedi mihrabı (camisi) vardır. Altısında Cum'a Namazı kılınır. Üçü, geçmiş sultanlar camiidir.

"Sultan Ahmet Camii, Davut Paşa Camii, Tekke Camii, Şehreküstü Camii, Güllez Camii meşhurlarıdır. 3020 kadar kiremitli bağlı-bahçeli evi vardır. Yedi kadar tarikat, ehli tekkesi vardır. En meşhurları Seyyid Ahmed-i Kebir tekkesidir. Çarşı içinde Eski Hamam ile Yeni Cami mahallesinde Yeni Hamamı vardır.

"Yedi hanı vardır. Kapan Hanı, Hâlim Bey Hanı, Emin Hasanoğlu hanı, Seyyid Ahmed efendi-zade Ali Çelebi Hanı, Buğday Pazarı'nda Tenk Hanı meşhurlarıdır⁴.

"Davut Paşa'nın çarşı içinde gayet mükemmel kargir bir bedesteni vardır ki cami-

¹ Evliya Çelebi Seyyahatnamesi, Zuhuri Danişman Çevirisi, C.4. İstanbul, 1972. s. 87.

² Abdi-zade Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi, C. 1. Ankara, 1986, s. 314.

³ M. Çağatay Uluçay, Padişahların Kadınları ve Kızları, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1980, s. 22.

nin hayratıdır. Etrafında dört yüz kadar dükkan vardır. Şehirde kırk kadar vezir ve Ayan sarayları vardır. Meşhurları; Osman Paşa Sarayı, İbrahim Bey Sarayı, Hacı Bey Sarayı, Hüseyin Bey Sarayı, Alaybeyi Sarayı, Mustafa Bey Sarayı. .

. 19 kadar çocuk mektebi, iki imareti vardır. Suyu ve havasının latif oluşu yüzünden güzelleri çoktur. . Büyükleri temiz kumaşlar ve samur kürk giyerler. Beyleri, paşaları, ikiyüzden fazla yüksek mansıb zaptetmiş kadı efendileri, büyük şeyhleri, iyi halli. halim-selim adamları vardır."

"Şehirde; Gürcü ve Türkistanlı iyi binici sipahiler, bilgi sahibi yaranı çoktur. Orta halli olanlar, tüccar ve sanat ehlidir. Çuha, ferace ve kontus giyip, çeşitli akce ve gökçe esvab giyerler. Kadınları kadife çakşır üzerine sarı çizme ve çuha ferace giyerek, beyaz yüz örtüsü putunup, sivri diba takke giyerler ve edebli şekilde geçerler. Hamamdan, ziyafetlerden başka bir yere gitme ihtimali yoktur. Temiz ve iffetli kadınlardır. Şanat eserlerinden Akdağ'ın beyaz pamuk bezi, Acemlerin lefküri ve Musul bezinden daha ince olur."

"Yiyecek ve içeceklerinden Göksuyu armudu, Karaman armudu, Memecik ekmeği meşhurdur. Osmanlı Ülkesinde Sapanca ekmeğinden sonra Ladik'in memecik ekmeği meşhurdur. Yaylak ve kış fazla olduğundan; üzüm, kavun-karpuz, incir, zeytin nar gibi meyvaları olmaz. Ama; Akdağ balı adı ile meşhur bir çeşit saf balı olur ki, ne Girit balına benzer, ne de Adana Saykala balına. . Bu bal gayet anberli ve kokulu olduğundan kutularla İstanbul büyüklerine hediye gider."

Mesireleri

"Balıkaya suyunun başı, mesire bir yerdir. Şehrin kıblesindedir. Şehrin doğusunda Frenk Gözü demekle meşhur geniş bir pınar akar. Hüseyin Paşa, bu suyun üzerine gezinti yeri olmak üzere bir Havarnak Köşkü kondu muştur. Bütün zevk sahipleri gidip sefa ederler. Temmuz ayında bu su o kadar soğuk olur ki, üç adet taşı sudan çıkaramazlar. Gerek ballısu, gerekse Frenkgözü şehrin içinden akarak, han, hamam, bahçe gibi yerleri sular, şehrin içinde nice nice un değirmenlerini döndürerek Ladik Gölü'ne dökülür.

"Gezinti yerlerinden biri de Akpınarbaşı'dır. Fakat bu su şehre girmeyip, dışarıdan akar ve tarla ve bağları sular. Bu suyun da başı, şehrin kuzeyindeki dağlardan gelir, göle akar. Kalenin batı tarafında Manastır denilen yerde bir gezinti yeri vardır. Çimenlik ferahlık bir yerdir. Buradan akan suya Ramca suyu derler. Maarra suyundan lezzetli bir sudur. Bu sular, kale altında ikiye ayrılır. Bir bölümü Hıdırlık Ziyaretinde aşağı Kora Mahallesi içine akar. Bir kısmı da, şehir ayan ve eşrafının, hacıları karşılamak üzere çıktıkları Yahdere Sultan ziyaret yeri mesiresinden, Kozlu bağlarından aşağıya akıp, Ladik Gölü'ne dökülür.

Ladik Ilıcası

"Ladik'e (yaya) bir buçuk saat uzaklıkta Hallez denilen köy, yüksek bir tepe üzerinde, bağlı-bahçeli Müslüman köyüdür. Bu köyün altından nice un değirmenlerini döndürdükten sonra Yeşilırmağa akar. Ladik dağları arkasında olduğu için, Ladik Gölü'ne karışmaz. Bu nehrin kenarında Hallez ılıcası vardır. Kubbeli olup, kiraz mevsiminde bütün o havaliden araba araba binlerce adamlar gelip, bu ılıcada çimerek (yıkılarak)

cüzzam ve alâca hastalığından kurtulurlar. İncanın ayağı Hallez Suyuna akar.

"... Üç saat uzaklıkta . . . Ladik'in Koze'si çok faydalıdır. Çifte büyük kubbesi vardır. Kadınların ayrıca kubbeleri vardır. Erkekler ilcasında ona on, göl gibi bir şafii havuzu vardır ki, ölü gönül görse, ebedi hayat bulur. . . Suyu o kadar sıcak değildir. Dört çevresinde beyaz mermerden olan arslan ağızlarından sular akarak büyük havuza girer. Ama küçük bir havuzu vardır ki, gayet sıcaktır. Adam, içine girmeğe tahammül edemez. Büyük havuzun dört çevresindeki taklar altında sekiz adet sanatlı kurnası vardır. Bu ilcada "Kız gözü" diye meşhur, beyaz mermerden buz gibi bir su akar ki, içenler ebedi hayat bulurlar. Halbuki bu soğuk su ile sıcak suyun arası bir kulaç yerdir. Allah'ın acaip bir yaratılışıdır. İnnallahe ala küllü sey'in kadir.

Ladik Gölü

"Ladik'in doğu tarafında, uzakta olmayan bir gölcüktür. Etrafı ancak bir günde devrolunur. Hayat suyudur. Onbir türlü balığı vardır ki, her birinin lezzetini ve hassalarını tafsilatı ile yazsak söz uzar. Turna bahğı, Musa Sofrası kadar lezzetli ve kuvvet vericidir. Halicin (Gölün) kenarı mamur köylerle donanmıştır. Dört çevresinde Zari, Sonsa (Sonusa), Koze, Zeytin dağlarından gelen 26 kadar suları alır. Gölün hiç bir tarafa ayağı yoktur. Ağız ağıza bir gölcüktür. Kenarında Boğaz Köyü, gayet latif ve mamur bir köydür. Otuz Köyü de bu gölcük kenarındadır. Bu köyden çıkan kaymak, hiç bir yerde yoktur. Küleğin içinde (süt kabı) iki keçi oğlağı, kaymağın üzerine bassa, tırnakları kaymağa tesir etmez. Kaymağı bıçak ile keserler. Sakız gibi çiğnenir. Lezzetli ve kokuludur. Bu kaymağın benzeri meğer Erzurum'da Bingöl yaylasında buluna. . .

Ladik'in Ziyaret Yerleri

"Şeyh Ahmed-i Kebir büyük tekkesinde gömülüdür. Şeyhülekbere'den irşad alıp sonra birine halife olmuştur. Ulu Sultan'dır. Hala herkesce ziyaret edilir. İki de Eski Camide gömülüdürler. Eski Cami de 852 (1448 M.) senesinde onlar yaptırmışlardır. Orhan Gazi Şeyhlerindendir. Kale altında Şeyh Ya Davut Sultan, Kora mahallesinde, Yukarı Ziyaret Hıdırlık, hacuları karşılamaya çıktıkları yerde Yalidede ziyareti vardır. Merhum Gazi Tayyar Mustafa Paşa da burada, bir büyük kubbede gömülüdür".

Amasya Tarihini yazan Abdi-zade Hüseyin Hüsameddin (Abdi Yaşar) ise, adı geçen eserinde Ladik hakkında şöyle demektedir:

"... Bu kasabanın içinde ve çevresinde oturan Türk aşiretlerinden Doğanlı oymağının Beyi Selvi Bey, Melik Ahmed Danişmend-i Gazi'nin damadıdır. Melik Ahmed Gazi'nin kızının adının İldük Hatun ve ondan doğan Selvi Bey'in oğullarının adı da; Arslan Doğmuş ve Uluğ Beyler olduğu eski vesikalardan anlaşılmaktadır. Niksar'da medfun olan Emir Bedreddin Şahensah bin Arslan Doğmuş et-Togani'nin mezar taşına; Ladik'e bağlı Kızıloğlu ve Doğanlı gibi büyük köylere ve buralarda bulunan malikanelere dikkat edilirse, bu kasabanın adının İldük Hatun veya İldik Hatun şeklinde olduğu tahmin edilebilir"⁴.

Hüseyin Hüsameddin'in 1911'de belirttiğine göre;"... Ladik'de 17 mahalle, 500 hane bulunmaktadır. Bunlardan, Başı, Kova, Kilyas, Saray, Zaviye, Kızılsini ve Köstre

⁴ Abdi-Zade Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, C 1. Ankara, 1986, s. 316-317

eskiden beri mevcuttu. Kasaba yavaş yavaş genişleyerek, büyümüş; Camii Cedit, Harmanlar, Han Pınarı, Hacı Ali Pınarı, Şehreküstü, Sunullah Paşa, İskaniye, Namazgah, Taşlı Pınar ve Kilise mahalleleri ortaya çıkmıştır."

"Zaviye Mahallesi'nde bulunan camii şerif, kiliseden çevrilerek bir minare ilave edilmiştir. Camii Cedit Mahallesinde 891/(1486)'da Vezirlerden Davut Paşa tarafından yaptırılan Camii Şerif yıkılmaya yüz tutmuş olduğundan 1085/(1674)'de Sultan IV. Mehmed Han Hazretleri tarafından iki minare ilave edilerek yenilenmiştir. Bahşi Mahallesi'nde, Amasya Valisi şehzade Sultan Ahmed'in annesi, (Sultan II. Beyazıd'ın eşi) Bülbül Hatun tarafından 915/(1509)'da Camii şerif hamam (ve imaret) yaptırmış, vakıflarını tanzim etmiştir.

"Ladik'li Şeyhülislam Mehmed Efendi 1112/1700 tarihinde Camii Cedit Mahallesi'nde oniki odalı bir medrese, gayet muntazam kargir bir cami, bedesten ve taşhan yaptırmış; 1117/1705 senesinde, bu bedesten ve hanı, medrese ve Camii Şerif'i vakfetmiştir. Bahşi Mahallesindeki dokuz odalı ahşap medrese Hızır Paşa tarafından yaptırılmış olup vakıfları vardır. Yakın zamanda, Zaviye Mahallesi'nde beş odalı bir medrese yapılmıştır.

"Bu dini yapılar ve ilim müesseselerinden başka, Mes'ud Bey, Sun'ullah Paşa, Polat Bey, Emir Ahmed Çelebi ve Hacı Yunus tarafından yaptırılmış birer mescid ve Camii Şerif, bir Rüşdiye mektebi, bir ibtidai mektebi ve bir kız mektebi bulunmaktadır. 1323/(1905)'de Çerkes Karabey-zade Ömer Bey de Saray Mahallesi'nde güzel bir hamam inşa ettirmiştir. Ladik kasabasını, halkın ziyaret mahalli haline getiren, Rufaiyye Tekkesi kurucusu es Seyyid es-Şeyh Ahmed Kebir-i Rufai'nin türbesi pek meşhurdur. Türbenin vakıfları, imarethanesi ve tekkesi var idi. Kasaba yakınlarındaki Bali Baba Tekkesi de meşhur bir ziyaret yeridir.

"Bu kasabada, tarihte meşhur olan dört sülale çıkmıştır. Bunlardan birincisi Danişmend ve Selçuklu emirlerinden Doğanlı Selvi Bey Sülalesidir. Bu sülaleden çıkmış emirlerin her biri çok meşhur idi. İkincisi Kubad Sülalesidir. Bu da Selçuklu sülalesidir. Kubad Oğulları, Osmanlılar'da da meşhurdur. Üçüncüsü (sülale) Çelebi Sultan Mehmed Han Hazretleri'nin emirlerinden Yeni Bey adıyla anılan sülaledir. Yeni Bey Oğulları ekseriyetle emir oldukları için pek meşhur olmuşlardır. Dördüncüsü (sülale) Seyyid Ahmed Kebir-i Rufai Hazretlerinin sülalesidir. Bu zatın oğulları ve torunları Anadolu ve Arabistan'da yayılıp çoğalmışlardır. Bu sülaleden de emir olanlar vardır.

"Sadrazam Tayyar Paşa Yeni Bey Sülalesinden olup, babası Mustafa Paşa vezirlerdendir. Tayyar Paşa'nın oğulları Mastafa Paşa, Ahmed Paşa ve Hüseyin Paşa'lar da Ladik kasabasından çıkmış vezirlerdendir. Buhlardan başka, Şeyhülislam Mehmed Efendi ile Sultan'ın imami Ali Efendi, Hasan Efendi ve Emir Mustafa Efendiler Ladik Kasabasından çıkmış meşhurlardandır. Yeniçeri Ağası ve Vezirlerden olan Çalık Ahmed Paşa ise, bu kasabaya bağlı Saray nahiyesindedir. . . .

"Ladik kasabası, Selçuklu Sultanı Mes'ud tarafından imar edilerek yeniletilmiş; idaresini de Kızıoğullarına vermiştir. Daha sonra Kubadoğulları'nın idaresinde bırakılan bu kasaba, bu sırada Amasya, Osmanlı saltanatının himayesine girince, Osmanlı beldesi haline gelmiştir. Osmanlılar zamanında Çelebi Sultan Mehmed ile Sultan II. Beyazıd-ı Veli ve bunların şehzadelerinin valilikleri sırasında yazlık saray, Ladik kasabasında bulunuyordu.

". . . Ahmed Saray'da, Seyyid Ahmed Kebir-i Rufai'nin evladından es-Seyyid Zeynelabidin Rufai'nin tekkesi ve kargir camii vardır. Ayrıca burada bir ibtida mektebi,

Diyadin Köyü'nde, Zeyneddin Samud Baba tarafından yaptırılmış Samud Tekkesi ve Salur Köyü'nde Hacı Nebi Tekkesi bulunmaktadır.

SEYYİD AHMED-İ KEBİR EL-RUFÂİ

Asıl Seyyid Ahmed Rufai, 1118 senesinde Basra şehrinde dünyaya gelmiş olup babası Seyyid Ali bin Yahya'dır. Seyyid Ahmed-i Kebir yedi yaşında iken babası vefat etmiştir. Dayısı Mensur Betahi, şemid Ahmed-i büyük bir ihtimamla büyüterek, meşhur hocalardan ders aldırılmış iyi bir ilim tahsil ettirmiştir. Beni Rufae kabilesine mensup olduğu için Rufai diye alınmıştır⁵.

Yedi yaşında Kuran-ı Kerim'i ezberleyen Seyyid Ahmed'de hocası Abdülmelik Harnuti şu vasiyetini bildirdi: "Ya Ahmed! Başkalarına iltifat edip gezen, hedefine varmaz ve hakikate kavuşamaz. Şüpheden kurtulamayanın, dünyevi düşüncesinin, nefsi arzularının peşinde olanın; felaha, hidayete kavuşması dünüşülemez. Bir kimse, kendi kusurunu, noksanını bilmiyorsa, onun bütün zamanı da noksan geçer." Bunları hemen ezberleyen ve bir yıl bu usullere riayet eden Seyyid Ahmed, bir yıl sonra hocasını ziyarete gidip, nasihatleri istediğinde hocası "Hakiki alimleri, evliyayı tanıyamamak çok kötüdür. Tabibin hasta olması ne fena, akıllı kimsenin cahil kalması ne kötüdür" demiştir.

Seyyid Ahmed Rufai, daha çocukken bir grup evliyanın yanından geçiyordu. Hepsi kendisine bakıyorlardı. Birisi "La ilahe illallah Muhammedün Resulullah, bu mubarek ağaç (çocuk) büyümeye başladı" dedi. İkincisi "Biraz sonra dallanır"; Üçüncüsü "Kısa zamanda gölgesi etrafını doldurur"; Dördüncüsü "Çok geçmeden meyva verir ve ay gibi etrafa ışıklarını salar"; Beşincisi "Yakında, insanlar onun kerametlerini, fevkalade hallerini görürler. O insanların hacetlerini (ihtiyaçlarını) istediği kimse olur" Altıncısı "Pek kısa zamanda şanı pek yücelir"; Yedincisi "Onun telebeleri pek fazla olur" dediler.

Gavs-ül Aktab mertebesine erişen Seyyid Ahmed-i Kebir Rufai sülalesi soy ağacı literatürde şöyle belirtilir: Ahmed bin Sultan Ali bin Yahya bin Sabid bin Ebü'l-Fevaris Hazım Ali bin Ahmed Murteza bin Ali İsbili bin Rufae Hasan bin Mehdi bin Mahammed bin Hasen bin Ahmed Salih bin Musa bin İbrahim Murteza bin Musa Kazım bin Ca'fer-i Sadık bin Muhammed Bakır bin Ali Zeynel Abidin bin Hüseyin bin Ali bin Ebi Talib'dir. Anne tarafından nesebi Hz. Halid bin Zeyd Ebu Eyyub-el Ensari'ye dayanır. Kendisine "Ebü'l-Alemeyn" (iki sancak sahibi) künyesi verilmiştir. Ayrıca kendisine Ebü'l Abbas" da denir. Sebebi ise; nesebinin Hz. Fatıma Validemiz sebebiyle Peygamber Efendimize ve "Mihmandar-ı Resulullah" olan Hz. Halid bin Zeyd'e dayanmasıdır.

O devrin islam alimleri Vasıt şehrine daha çok uğruyorlardı. Diğer dayısı Ebu Bekr el-Ensari el- Vasiti de bu şehirde idi. Bu sebepten dayısı O'nu Vasıt şehrine gönderdi. Aliyyül Kari Vasiti Hazretlerinden ve dayısından dersler aldı. Tasavvufta zamanın bir tanesi oldu. 1182 senesinde ebedi aleme göç etti.

Rufai Tarikatının kurucusu Seyyid Ahmed-i Kebir el-Rufai'nin evladı (veya torunlarından veya halifelerinden) es-Seyyid Ahmed-i Kebir Rufai, tarikatını yaymak amacı ile, o devrin ilim merkezlerinden biri Amasya'ya geldi. Tekke ve zaviyesini kurdu. Büyük bir topluluğu kendisine bağladı. O tarihlerde Amasya'da üç Ahmed-i bulunmak-

⁵ *İslam Alimleri Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi, C. 6, s. 83-102; C. 7, s. 261.*

taydı. Bu sebepten bazı karışıklıklar vuku buldu ise de, şair, alim, fazıl, keramet ehli Seyyid Ahmed Kebir Rıfai bellidir. Bazı tarihçiler, Bağdad'da dedesinin türbesine gömülen, tarikatın kurucusu Seyyid Ahmed Kebir Rıfai'den konumuz olan Ladik'de medfun Seyyid Ahmet Kebir-i ayırmak için O'na Küçük (küçük) Seyyid Ahmed Rıfai de demektedirler.

Ahmed Eflaki'nın Ariflerin Menkıbeleri adlı eserinde, Seyyid Ahmed Küçük Rıfai hakkında şöyle bir hikaye yer almaktadır⁶.

"H i k a y e - Yine naklonlunur ki: Abdal'ın ve Ahrar'ın özü, Seyyid Ahmed Küçük Rıfai (Tanrı ruhunu rahatlandırın) bir gün Amasya şehrinde, Çelebi hazretlerini ziyarete gelmişti. Aralarında hadsiz-hesapsız latifeler ve ilahi bilgiler anlatıldıktan sonra Seyyid Ahmed'e mensup olanlardan (Ahmediyan - Ahmediler) bir cemaat içeri girdi ve ellerinde büyük bir kabak olduğu halde okumağa başladılar ve sema'a katıldılar. Sema da çok heyecanlar gösterip deliliklerde bulundular. Seyyid Ahmed, özür dileme makamında "Ariflerin Sultanı ve sultanların Arifleri ma'zur görsün; Zira bizim deliler çok zamanlar böyle kabak sesiyle sema ederler" dedi. Çelebi hazretleri de "Çok güzel, dervişlerin yaptıkları bütün işler hoş görülür ve sevilir, fakat şurası ise, dolu kabakla sema yapıyorlar. Bu sema ile o sema arasında büyük bir fark var" buyurdu. Bunun üzerine Seyyid Ahmed, iyi bir at ve bir Mısır elbisesi hediye edip mürid oldu. Çelebi hazretleri de sırtındaki elbiseleri Seyyid Ahmed'e giydirdi, arkadaş ve kardeş oldular, aralarında çok tuhaf aşık maceraları geçti.

Bu hikayeden anlaşıldığına göre Seyyid Ahmed Küçük Rıfai, Amasya'da Ulu Arif Çelebi ile görüştüğü ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan, Seydi Tacüddin İbni Seydi Ahmed er-Rıfai'nin bir grup dervişi ile birlikte Konya'ya geldiği ve Celaleddin Karatay medresesinde ateş, şiş ve güzlerle bir gösteri yaptığı⁷, Mevlana'nın kızı Kırâ Hatun'un çok beğendiği, Hz. Mevlana ile çağdaş olabileceği de ihtimaller arasındadır.

A. Gölpinarlı tarafından yayınlanan Vilayetname'de Baba İlyas ile çağdaş olan Dede Garkın'ın Ahmed el-Rıfai ile görüştüğü belirtilirse de Baba İlyas'ın 1240'da idam edilmesi dolayısıyla bu görüşme mümkün görülmemiştir. Zira, Rıfai tarikatının kurucusu Seyyid Ahmed Rıfai'nin 1182'de vefat etmiştir. Taceddin Ahmed Rıfai ise, daha geç bir tarihte Anadblu'ya geldiği söylenebilir⁸.

İbni Batuta, XIII. yüzyılda yaptığı sayahatta; Amasya yakınında Sonusa beldesi vardır ki, Ebu Abbas Ahmed Rıfai hazretlerinin evladı orada sakinidir. Şeyh İzzeddin bu cümleden olup, el-yevm revak şeyhi ve sahib-i seccade-i Rıfai'dir. Biraderleri Şeyh Ali, Şeyh İbrahim ve Şeyh Yahya'dır. Bunların cümlesi, Şeyh küçük Ahmed bin Taceddin Rıfai'nin evladıdır. Küçük sagir manasıdır. Bunların zaviyesine inerek diğerlerine feyzü rüçhanlarını müşahade eyledik. . .⁹

Ali'nin Kühül - Ahbâr adlı eserinden¹⁰ anladığımızı göre; Seyyid Ahmed Kebir

⁶ Ahmed Eflaki, Ariflerin Menkıbeleri (Tahsin Yazıcı tercümesi), C. 2, Ankara, 1954, s. 378 - 379.

⁷ A. g. e., s. 716.

⁸ Vilayetname, (Neşreden Abdülhakî Gölpinarlı), İstanbul 1958, s. 177.

⁹ İbni Batuta, C. 1, Matbaa-i Amire 1333 - 1335, s. 327.

¹⁰ Ali, Kühül - Ahbâr.

Rıfai, Anadolu'ya gelip Amasya civarında yerleşmişlerdir. Büyük keramet göstererek sahib-i hal ünvanıyla şöhret bulmuştur. 1004 H. 1595 M. senesinde, yazar Amasya'da Anadolu Hazinesi veznedarı yetkilisiyken Ladik kasabasına gelerek Seyyid Ahmed Rıfai'nin mezarını ziyaret etmiştir. Yazar, Şeyhin Vakfiyesi, mezarında yazılı belge ve menkıbelerden anladığına göre, Ahmed-ı Kebir, 63 yıl ömür sürmüş, 40 yıl seyahatle ve dünya işlerinden ayrılıp ilimle meşgul olmuştur. 23 yıllık evliliği vardır. Kendisinin yaptırdığı camide gömülüdür. Çaminin vakfiyesi 752 H./1351 M. tarihlidir. Sultan Orhan zamanına denk gelmekte olup, ölüm tarihi bilinmemektedir. Ahmed Rıfai, Şeyh Ali'nin müridi iken keramet göstermiş, on yıl yalınayak yaya olarak yedi defa hacca gitmiştir. 40x40 = 1600 defa lafz-ı erbainin gizli ve açık manalarına ulaşarak okumuş, ömrü boyunca 1.000 kerre Kur'an-ı Kerim'i hatmetmiştir. Kendisi Şeyh iken, Divanı adlı müridinin keramet ve liyakatini anlayarak, kendi yerine halife yapmıştır¹¹.

Vakfiye ve diğer belgeler

Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı Arşivi'nde yaptığımız incelemede Şeyh Seyyid Ahmed Kebir Rıfai'nin vakfiyesine rastlanılamamıştır. Ancak, şahsiyet kayıtlarında bazı bilgiler vardır.

3/1 esas, 217 numara ve 4. 397 sırada "Nezaret-i Evkaf-ı Hümatun'a mülhak Evkatdan Ladik mahallatından zaviye mahallesinde vaki Seyyid Ahmed Kebir Zaviyesi ve Mescid-i Şerif Vakfı. Tevliyeti : Abdullah oğlu Mustafa Efendi üzerinde görülüyor. 30 Mart 1304/1888 M. Zaptı: Zaptı tevliyet ve meşihat cihetlerinin bilumum tekke ve zaviyelerin ilga edildiği cihetle meşrutun lehi kalmayan cihetlerin tevcihine mahal ve imkan olmadığından, vakıf tahtı zapt ve idareye alın. 18 Kanunevvel 1341/1925.

Hazine 412 (Hamis Asker 285) numaralı defterde ise: Mescidi Şerif der dahili zaviye-i an mahallat Ladik Mütevellî Hafız Abdilhad bin Ahmed 1233/1818 M. Müezzin es-Seyyid Osman Efendi bin Hasan 1174 H./1760 M. tarihi kayıtlıdır. Tevliyet-i meşihatın son tarihi ise, 9 Rebiulevvel 1277/1861 M. dir.

490 numaralı Amasya muhasebe defteri 511 sayfasında ise; Vakfı Zaviye-i Kutbü'l Arifin ve Gavsül Vasilin, es-Seyyid Şeyh Ahmed-i Kebir, der Kasaba-i Ladik. 1124 H/1712 M. tarihi tesbit edilmiştir.

218/101'de ve Amasya Muhasebe 307'de, Ladik Kazasında merhum Seyyid Vakkas Kaddese sırruhü'l-aziz evladına meşrute Merzifon ve Ladik kazalarında Marınca ve Yarımca ve İyne ve Karaca ve Derinöz kurra ve mezralarının tamam malikanesi vakfı kaydı bulunmaktadır.

218/1627 ile Amasya Muhasebe 307'de; Ladik Kazası Zaviye Mahallesinde vaki Camii Şerif Vakfı (Atik Camii Şerif),

3/1 Esas - 4400 Şahsiyet Defteri ile, 586 numaralı defterin 138 sayfa 128 sırasında Eshab-ı hayrattan Emir Ahmed Çelebi veresesinden Şeyh Taceddin ibni es-Seyyid Mustafa'nın Ladik Kazasında Tekke nam diğer Zaviye Mahallesinde Yukarı Mescid demekle maruf mescid-i şerifte imam olanlara meşrut 5.000 kuruşluk nukut rubu

¹¹ Eski kaynakları tarafıma lütfeden, yardımlarını gördüğüm, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyelerinden Sayın Prof.Dr. Ahmet Yaşar Ocak'a burada teşekkürü zeukli bir borç bilirim.

malikanesinden 24 sehimden 17 sehim vakfı, kaydı bulunmaktadır. 1028 H./1618 M. tarihlidir.

3/2 Esas 2117 sırada ve Amasya Muhasebe 287'de, Merzifonabad kazasının seme-re-i Ladik nahiyesinde vakfı evladlık olmak üzere, Yunus mülkünden Yalvar karyesinde nisf mülk, Mübeyyi-i Mustafa veled Hacı Mirza'nın mülkünden Bayat Karyesi malikane-sinin iki rubu malikane mutasarrıflığı vakfı kaydı bulunmaktadır.

Ayrıca Şeyhülislam Mehmed Efendi Medresesi Vakfı 3/1 -3.109 sırada şahsiyeti ve Küçük Evkaf Defteri 98'de kayıtlıdır.

Hızır Paşa Medresesi Vakfı 218/718; Amasya Muhasebe 300'de kayıtlıdır.

Ahmed Saray Köyü Camii Vakfı, 3/1 Esas - 222/1286'de kayıtlıdır.

Ladik kazası Kabacagöz karyesinde es-Seyyid bin Seyyid Ali Camii Şerif Vakfı 3/1 Esas 217- 3.179 sırada ve Müceddet Evvel Defteri 1379 numarada kayıtlıdır. Seyyid kelimesinden Ahmed-i Kebir Rifai'nın torunlarından olabileceği akla gelmektedir.

Şeyh Seyyid Ahmed-i Kebir Rifai evladlarının Sonusa'da ikamet ettiklerini, orada zaviyeleri olduğunu XIII. yüzyıl seyyahı İbn-i Bibi belirtmektedir. O halde şimdi Taşo-va'nın bir beldesi olan Sonusa'da da bazı kayıtlar olması gerekir. Ladik Belediye Başkanı Sayın Kadir Kanal ile birlikte gittiğimizde herhangi bir ipucu bulamadık¹². Ancak, vakfiye defterleri üzerinde yaptığımız araştırmada; Sonusa kazasına vaki Pir Ahmed ve Yunus Elhak Zaviyesi mühimmatı için Çukualan ve Çökerdik Karyelerinin tamam malikanesi vakfı; Sonusa Kazasına tabii zeytavi karyesinde vaki merhum Seyyid Nured-din Zaviye- imarêt ve Tekkesi vakfı, Sonusa kasabasına vaki Hızır Paşa Medresesi Vakfı; Sonusa'da vaki Trak Medresesi Vakfı tarafımızdan tesbit edilmiştir.

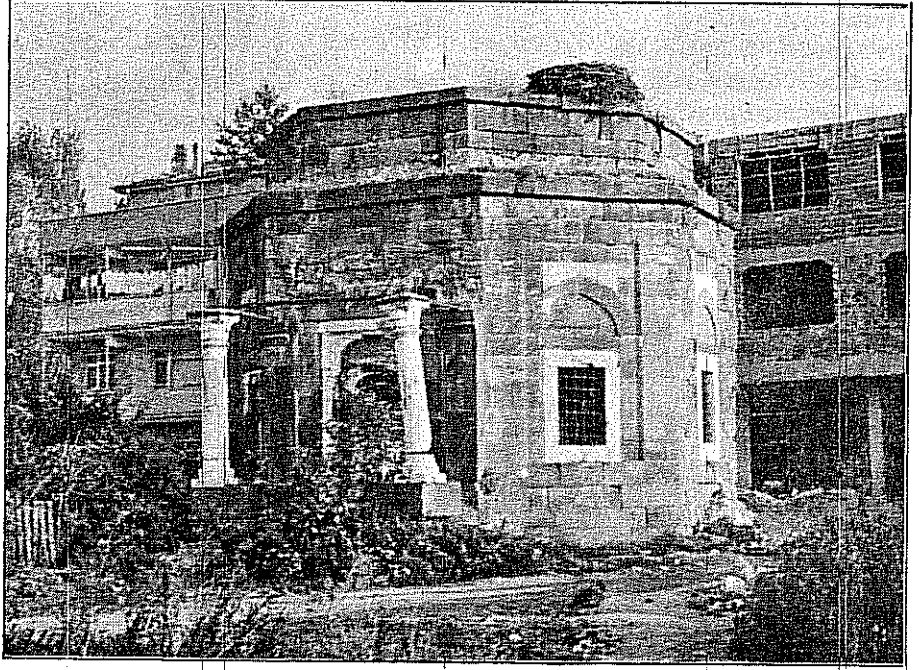
Ladik'de Bulunan diğer Vakıflar

Ladik'e ait kayıtlar tarandığında aşağıdaki belirtilen vakıf adları ile vakıf camile-rin isimlerini de öğrenmek kabil olmaktadır:

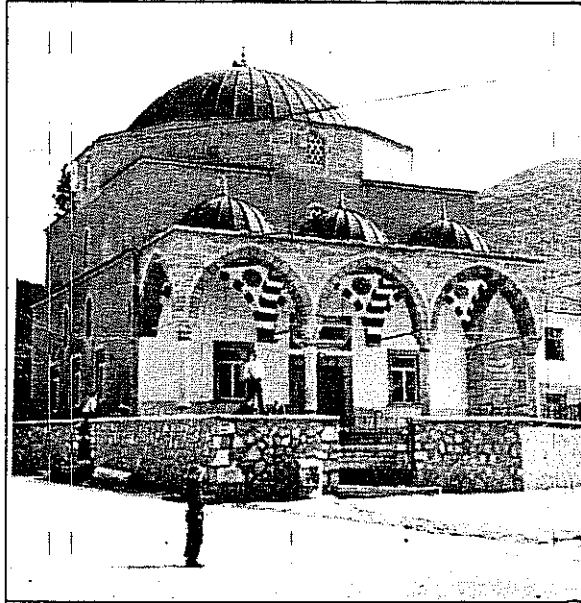
- Polat camii,
- Hızır Bey Medresesi,
- Şeyhülislam Mehmed Efendi Medresesi,
- Paşmakçı Mescid-i Şerifi,
- Osman Bey Malikanesi Vakfı,
- Yahşi Mahallesi, Hacı Ahmed Mescidi,
- Destar-ı Davud Paşa, Gazi Sultan Mehmed Han Hz. Camii,
- Zaviye Mahallesi, Atik Camii şerifi,
- Ladik, Ayvalı Sokağı Mescidi (bu Sokak, muhacirler için teşkil edilmiştir)
- Ladik Kazası, Polatlı karyesi Sultan Mustafa Han Camii,
- Ladik, Şehreküstü Mahallesinde El-hac Yunus Camii,
- Ladik Kazası'na tabi Kafkasya Muhacirleri için yeni inşa edilen Sovanlı Karyesin-de Kara Mahmud Mescidi,
- Kumluk Mescidi,
- Lilanlı Mescidi,

¹² Ladik Belediye Başkanı Sayın Kadir Kanal'a ilgi ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim

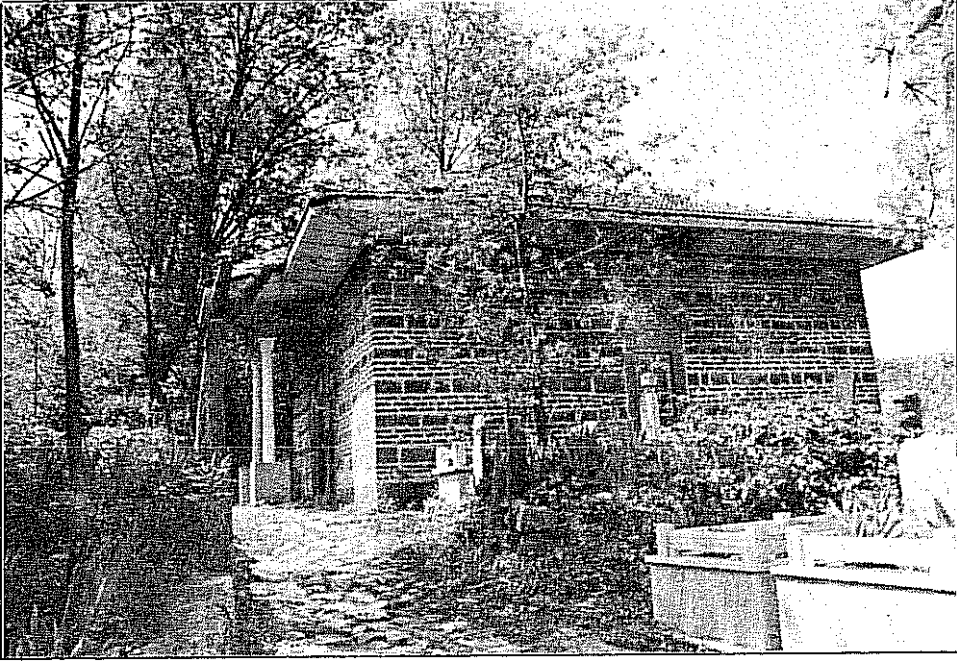
**Sunullah Paşa vakfı,
Hacı Abdullah Mektebi vakfı,
Emir Ahmed Mescidi vakfı,
Mes'ud Bey Mescidi vakfı,
Sultan II. Beyazıd-ı Veli'nin eşi Bülbül Hatun Vakfı.**

Lâdik Sunullah Paşa Türbesinden bir görünüş

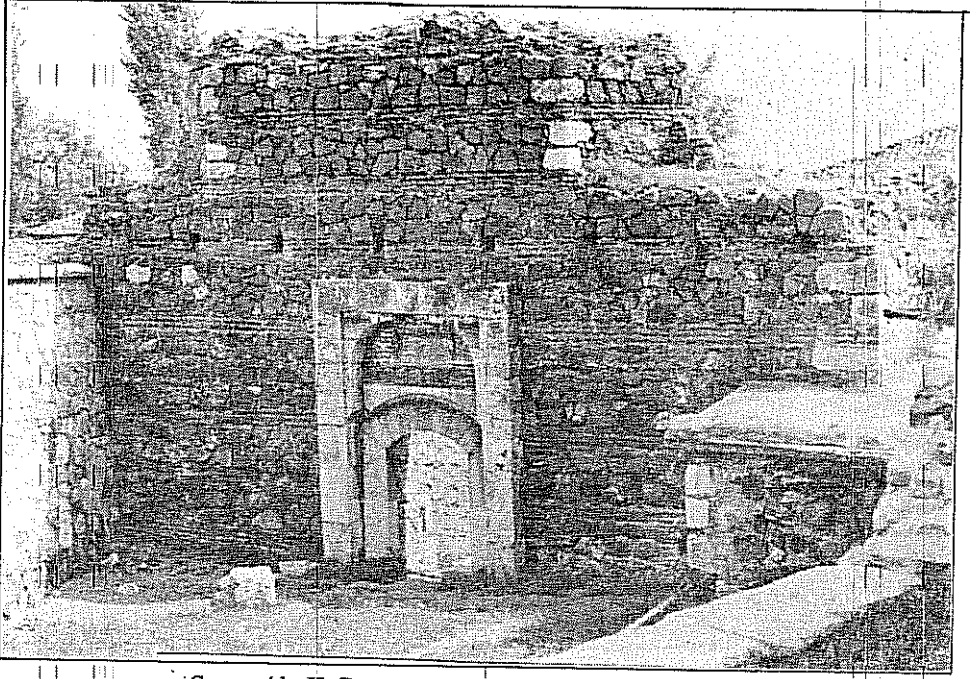
Bülül Hatun Camii'nin Onarımından Sonraki hali (1969)

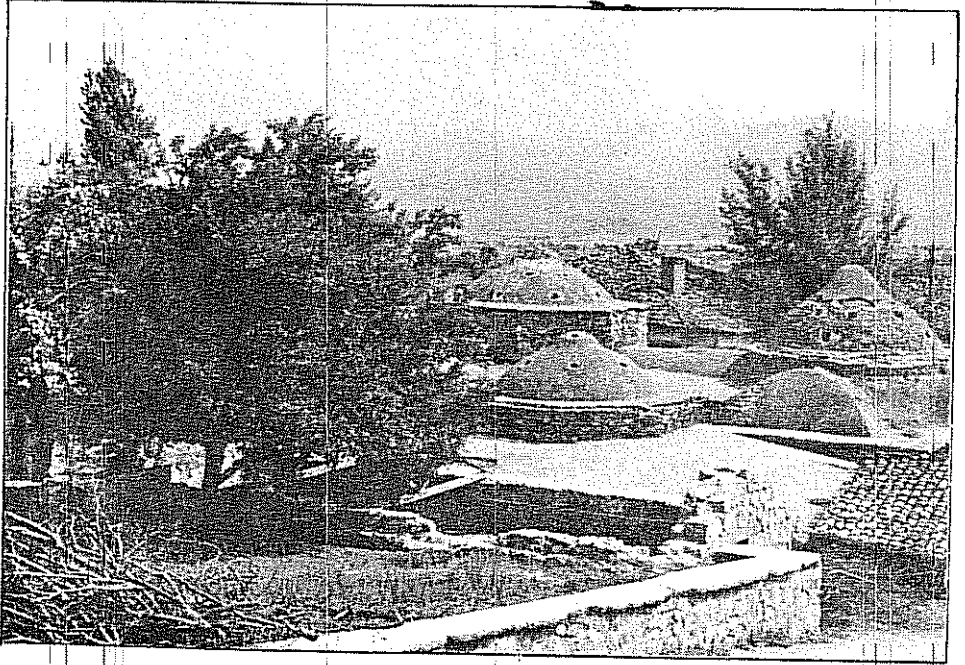
Seyyid Ahmed-i Kebir Rufal'nin Türbesi

Seyyid Ahmed-i Kebir Türbesinden başka bir görünüş

Sonusa'da II. Beyazid Devrine ait bir hamam giriři

Sonusa'daki II. Beyazid Devri Tarihli Hamam